

Erkeklerin Boşama Nedenleri Üzerine İslam Hukuku Bakımından Güncel Bir İnceleme: (Kocaeli Örneği)

Ahmet EKŞİ | orcid.org/0000-0003-3218-7837 | ahmet.eksi@kocaeli.edu.tr

Prof. Dr., Kocaeli Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Temel İslam Bilimleri Bölümü, İslam Hukuku
Anabilim Dalı, Kocaeli, Türkiye

ROR ID: <https://ror.org/0411seq30>

Öz

Bu çalışma, 2013–2024 yılları arasında Kocaeli’nde yaşayan erkeklerin Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu’na elektronik ortamda yönelttikleri sorular çerçevesinde erkeklerin boşama nedenlerini İslâm hukuku perspektifinden incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın temel veri kaynağını, farklı yaş, eğitim ve sosyo-kültürel çevrelerden erkeklerin talâk sürecine ilişkin danışma ve fetva talepleri oluşturmaktadır. Nitel araştırma yöntemi ve doküman inceleme tekniğiyle analiz edilen veriler, erkeklerin boşama kararlarını hangi gerekçelerle aldıklarını, bu kararları alırken dinî hükümleri ne ölçüde dikkate aldıklarını ve boşamanın dinî-hukukî sonuçlarına ilişkin bilgi düzeylerini ortaya koymaktadır. Elde edilen bulgulara göre erkeklerin boşama nedenleri arasında ilk sırayı şiddetli geçimsizlik almaktadır. Bunu sırasıyla kadının sadakatsizliği, şaka veya öfke anında kullanılan boşama ifadeleri, eşlerden birinin sağlık durumuna ilişkin bazı hususların evlilik öncesinde gizlenmesi, aile fertlerinin evliliğe müdahalesi, eşler arasındaki sevgi ve iletişim eksikliği, kadının boşanmaya zorlaması ve ekonomik problemler takip etmektedir. Ayrıca araştırma, erkeklerin önemli bir kısmının boşanma öncesinde dinî danışmanlık alma yerine, boşama gerçekleştikten sonra talâkın dinî hükümlerini öğrenme eğiliminde olduklarını göstermektedir. Bu durum, talâkın dinî ve hukukî sonuçlarına ilişkin toplumsal farkındalığın yetersizliğine işaret etmektedir. Çalışma, klasik İslâm hukuku hükümleri ile günümüz hukuk uygulamaları arasındaki etkileşimi saha verileri ışığında değerlendirerek, boşanma sürecinde yaşanan tereddütlerin dinî rehberlik ve aile danışmanlığı hizmetleriyle azaltılabileceğini ve bu sayede aile kurumunun korunmasına yönelik dinî ve sosyal politikaların geliştirilmesine katkı sağlanabileceğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: İslam Hukuku, Boşama (talâk), Erkeklerin Boşama Nedenleri, Dini Danışmanlık, Kocaeli.

Atıf Bilgisi

Ekşi, Ahmet. “Erkeklerin Boşama Nedenleri Üzerine İslam Hukuku Bakımından Güncel Bir İnceleme: (Kocaeli Örneği)”. *Kocaeli İlahiyat Dergisi* 10/1 (Haziran 2025), 31-53. DOI: 10.64270/kider.1858853

Geliş Tarihi	07.01.2026
Kabul Tarihi	25.03.2026
Yayın Tarihi	18.06.2026
Değerlendirme	İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme Çıkar çatışmasının önlenmesi amacıyla, dergi yayın kurulu üyesi olan Ahmet Ekşi, ilgili makalenin editöryal değerlendirme, hakemlendirme ve kabul süreçlerine herhangi bir şekilde katılmamıştır.
Etik Beyan	Bu çalışma kapsamında kullanılan veriler, Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu'nun veri tabanında yer alan ve kimlik bilgileri araştırmacıyla paylaşılmayan anonim başvuru kayıtlarından elde edilmiştir. Araştırmada herhangi bir katılımcıyla yüz yüze görüşme, mülakat, anket veya deneysel uygulama gerçekleştirilmemiştir. Veriler, araştırmacı tarafından doğrudan üretilmeyen ve kişisel kimlik bilgileri içermeyen arşiv kayıtlarından oluşmaktadır. Bu nedenle çalışma, insan katılımcılar üzerinde yürütülen araştırmalar kapsamında değerlendirilmemekte olup etik kurul izni gerektirmemektedir. Araştırma sürecinde bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine riayet edilmiş, kişisel verilerin korunmasına ilişkin mevzuata uygun hareket edilmiştir. Bu çalışma, etik kurul izni gerektirmeyen nitelikte olup kullanılan veriler literatür taraması/yayınlanmış kaynaklar üzerinden elde edilmiştir. Çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. Bu çalışmanın hazırlanması, yazımı ve değerlendirilmesi süreçlerinin hiçbir aşamasında yapay zekâ tabanlı herhangi bir araç, yazılım veya uygulamadan yararlanılmamıştır. Çalışmanın tüm içeriği, yazar(lar) tarafından bilimsel araştırma yöntemlerine, akademik etik ilkelere ve yayın etiği kurallarına uygun olarak özgün biçimde oluşturulmuştur.
Yapay Zekâ Kullanımı	
Etik Bildirim	kider@kocaeli.edu.tr
Benzerlik Taraması	Yapıldı – Turnitin
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Bu çalışma, Kocaeli KENTBİLİM Lisansüstü Araştırma Desteği Programı tarafından 119 sözleşme numaralı proje kapsamında desteklenmiştir. Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır. Bu dergide yer alan yazılarda ifade edilen görüş ve değerlendirmeler, yazarlarının kişisel fikirlerini yansıtır; derginin kurumsal görüşü olarak kabul edilemez. Makale içeriklerinin bilimsel ve hukuki sorumluluğu tümüyle yazarlara aittir; dergi editörleri ve yayın kurulu bu konuda herhangi bir sorumluluk üstlenmez.
Telif Hakkı & Lisans	
Yayıncı	Kocaeli Üniversitesi.

A Current Examination of the Reasons for Divorce Among Men from the Perspective of Islamic Law: (The Case of Kocaeli)

Ahmet EKŞİ | orcid.org/0000-0003-3218-7837 | ahmet.eksi@kocaeli.edu.tr

Prof. Dr., Kocaeli University, Faculty of Theology, Department of Basic Islamic Sciences, Division of Islamic Law, Kocaeli, Türkiye

ROR ID: <https://ror.org/0411seq30>

Abstract

This study aims to examine the reasons for divorce among men from the perspective of Islamic law through the questions submitted electronically by men residing in Kocaeli to the High Council of Religious Affairs of the Presidency of Religious Affairs (Diyanet) between 2013 and 2024. The primary data source of the study consists of consultation and fatwa requests regarding the process of *talāq* (divorce) submitted by men from different age groups, educational backgrounds, and socio-cultural environments. Using a qualitative research method and document analysis technique, the study investigates the grounds on which men decide to divorce, the extent to which they consider religious rulings in this process, and their level of knowledge concerning the religious and legal consequences of divorce. The findings indicate that severe incompatibility is the most common reason for divorce among men. This is followed by the wife's infidelity, divorce statements uttered in jest or anger, concealment of health-related issues before marriage, interference of family members in marital life, lack of affection and communication between spouses, the wife's insistence on divorce, and economic problems. The study also reveals that a significant proportion of men seek religious information not before but after divorce has taken place. This finding points to a lack of social awareness regarding the religious and legal implications of *talāq*. Drawing on field data, the study evaluates the interaction between classical Islamic legal principles and contemporary legal practices and concludes that strengthening religious guidance and family counseling services may reduce uncertainties in the divorce process and contribute to the development of religious and social policies aimed at protecting the family institution.

Keywords: Islamic Law, Divorce (*talāk*), Reasons for Divorce Among Men, Religious Counselling, Kocaeli.

Citation

Ekşi, Ahmet. "A Current Examination of the Reasons for Divorce Among Men from the Perspective of Islamic Law: (The Case of Kocaeli)". *Kocaeli Theology Journal* 10/1 (June 2026), 31-53. DOI: 10.64270/kider.1858853

Date of Submission	07.01.2026
Date of Acceptance	25.03.2026
Date of Publication	18.06.2026
Peer-Review	Double anonymized - Two External
Ethical Statement	<p>To prevent any potential conflict of interest, Ahmet Ekşi, a member of the journal's editorial board, did not participate in any stage of the editorial evaluation, peer-review, or acceptance processes of this manuscript.</p> <p>The data used in this study were obtained from anonymous application records contained in the database of the High Council of Religious Affairs of the Presidency of Religious Affairs, where no identifying information of applicants was disclosed to the researcher. No face-to-face interviews, questionnaires, surveys, experiments, or other forms of direct interaction with participants were conducted within the scope of this research. The data consist solely of archival records that were not generated by the researcher and do not contain any personally identifiable information. Therefore, the study does not fall within the category of research involving human participants and does not require approval from an ethics committee. Throughout the research process, the principles of research and publication ethics were strictly observed, and all procedures were carried out in compliance with the relevant regulations concerning the protection of personal data.</p> <p>This study does not require ethics committee approval, as the data used were obtained through a literature review and published sources. It is hereby declared that scientific and ethical principles were adhered to throughout the preparation of this study and that all sources consulted have been properly cited in the references.</p> <p>No artificial intelligence-based tools, software, or applications were used at any stage of the preparation, writing, or evaluation of this study. All content was produced solely by the author(s) in accordance with established scientific research methods, academic integrity standards, and publication ethics.</p>
Use of Artificial Intelligence	
Plagiarism Checks	Yes - Turnitin
Conflicts of Interest	The author(s) has no conflict of interest to declare.
Complaints	kider@kocaeli.edu.tr
Grant Support	<p>This study was supported by the Kocaeli KENTBİLİM Graduate Research Support Program under Project No. 119.</p> <p>Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0. The views and opinions expressed in the articles published in this journal are solely those of the authors and do not reflect the official position of the journal. The authors bear full scientific and legal responsibility for the content of their articles; the editors and the editorial board assume no responsibility in this regard</p>
Copyright & License	
Publisher	Kocaeli University.

Giriş

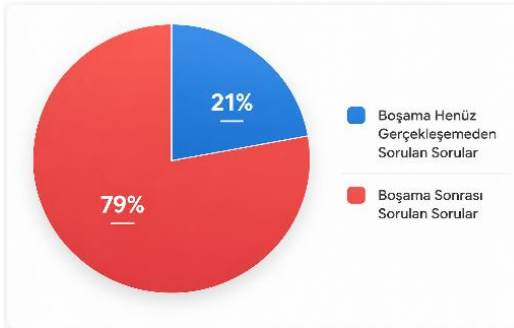
İslâm aile hukukunda evlilik, karşılıklı sevgi, saygı ve güven esasına dayalı, neslin korunmasını ve bireylerin huzurunu amaç edinen bir kurum olarak görülmektedir. Bu nedenle evliliğin keyfi sebeplerle sonlandırılması hoş karşılanmamış, boşanma zaruret halinde başvurulabilecek istisnâî bir çıkış yolu olarak değerlendirilmiştir.¹ Bununla birlikte sosyal ve ekonomik şartlar, bireysel beklentiler ve kültürel faktörler sebebiyle boşanma olgusu tarih boyunca varlığını sürdürmüştür; modern dönemde ise daha görünür ve yaygın hale gelmiştir.

Klasik fıkıh literatüründe boşama (talâk), esas itibarıyla erkeğin iradesine bağlı bir hak olarak düzenlenmiş; kadına ise belirli durumlarda evliliği sona erdirmeye talebinde bulunma imkânı tanınmıştır. Bu yapı, günümüzde hem kadınların hem de erkeklerin boşanma süreçlerinde farklı sorun alanlarının ortaya çıkmasına yol açmıştır. Özellikle erkeklerin talâk hakkını hangi gerekçelerle kullandığı, boşamanın hukukî yönünü anlamak açısından dikkat çekici bir araştırma konusudur.

Bu çalışmada, 2013–2024 yılları arasında Kocaeli’nde yaşayan erkeklerin elektronik ortamda yazılı olarak Diyanet İşleri Başkanlığı Din İşleri Yüksek Kurulu’na yönelttiği sorular arasından konuyla ilgili seçilen örnekler incelenerek erkeklerin boşama nedenleri tespit edilmeye çalışılacaktır. Cümle düşüklüğü ve anlatım bozuklukları sebebiyle daha çok mefhum olarak ele alınan söz konusu veriler, toplumun farklı kesimlerinden ve yaş gruplarından gelen başvuruları yansıtmaması bakımından saha çalışması niteliği taşımaktadır. Kocaeli özelinde yapılan bu çalışma, aslında Türkiye geneli için de bir kanaat oluşturabilir. Zira Kocaeli hemen hemen Türkiye’nin bütün bölgelerinden göç almaktadır. Ayrıca bu sorular, İslâm hukukunun klasik hükümleri ile günümüz pratikleri arasındaki ilişkiyi değerlendirme imkânı sunmaktadır. Böylece hem erkeklerin boşama gerekçeleri ortaya konulacak hem de bu gerekçelerin İslâm hukuku açısından nasıl yorumlanabileceğine dair tartışmalara katkı sunması beklenmektedir. Ayrıca bu çalışma, hem din hizmeti sunan kurumlar için sahadan elde edilen verilerle politika geliştirme noktasında katkı sağlamayı, hem de din-toplum-aile ilişkisi bağlamında boşama olgusunu daha kapsamlı şekilde anlamaya yönelik akademik literatüre katkı sunmayı hedeflemektedir.

1. Boşama Sürecinde Erkeklerin Danışma Eğilimleri

Tablo 1: Erkeklerin Boşama Sürecinde Sordukları Soruların Dağılımı

2013-2024 yılları arasında Kocaeli’nde yaşayan erkeklerden gelen sorular incelendiğinde, erkeklerin %21’inin boşanma öncesinde, %69’unun ise boşanma sonrasında talâkla ilgili bilgi edinme eğiliminde olduğu görülmektedir. Bu dağılım, erkeklerin büyük çoğunluğunun

¹ Bk. Ebu Dâvûd, “Talâk”, 3.

boşama kararını verdikten veya mahkeme süreci tamamlandıktan sonra dinî hükümler konusunda aydınlanma ihtiyacı hissettiklerini göstermektedir. Diğer bir ifadeyle, bilgi arayışı çoğunlukla önleyici bir danışma amacıyla değil, gerçekleşmiş bir boşanmanın dinî sonuçlarını öğrenmeye yöneliktir.

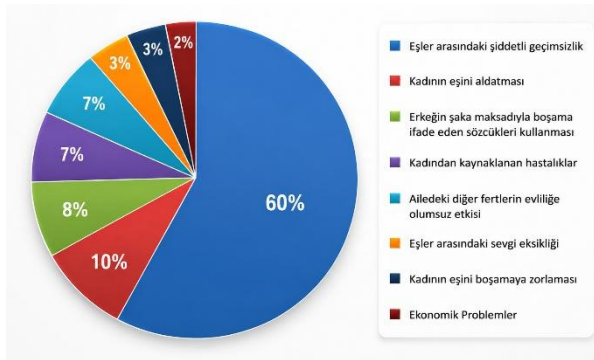
Boşanma öncesi sorular daha çok “boşamanın dinî şartları, boşama sayılabilecek lafızlar, hangi durumlarda kadının boşanmış sayılacağı, talâkın şekli, sayısı ve mehir/nafaka gibi mali hükümler” etrafında yoğunlaşmaktadır. Bu sorular, erkeklerin bir kısmının boşamayı gerçekleştirmeden önce hukukî meşruiyet ve dinî geçerlilik noktasında tereddüt yaşadığını göstermektedir. Ayrıca “eşimin namaz kılmaması boşama sebebi olur mu?” gibi sorular, dini vecibelerin evlilikteki rolüne dair algıyı yansıtmaktadır.

Boşama sonrası sorular ise, toplamın %79'unu oluşturacak şekilde çok daha baskındır. Bu gruptaki soruların büyük çoğunluğu, “resmî boşanmanın dinî nikâhı sona erdirip erdirmediği, yeniden evlenme şartları, mahkeme kararının dinî bağlayıcılığı ve talâk sözlerinin geçerliliği” gibi meselelerle ilgilidir. Bu durum, erkeklerin boşanma sonrasında özellikle dini nikâhın sona erip ermediği konusunda yoğun bir kaygı taşıdıklarını göstermektedir. “Eşime annem gibisin dedim, nikâha zarar verir mi?” veya “Mahkemenin boşaması nikâhı düşürür mü?” gibi örnekler, klasik fıkhîteki zihar, talâk ve mahkeme kararı (tefrik) meselelerinin günümüzde hâlâ gündemde olduğunu ortaya koymaktadır.

Bu veriler, erkeklerin boşanma sürecinde daha çok sonuç odaklı bir danışma eğilimi sergilediklerini, önleyici veya yol gösterici bir danışmadan ziyade gerçekleşmiş fiillerin dinî geçerliliğini öğrenme çabası içinde olduklarını göstermektedir. Bu durum, İslâm hukukunun klasik hükümleri ile modern uygulamalar (örneğin resmî mahkeme kararları) arasındaki uyum/uyumsuzluk veya belirsizlik algısının sahada somut bir karşılık bulduğunu da ortaya koymaktadır.

2. Erkeğin Eşini Boşama Nedenleri

Tablo 2: Erkeklerin Boşama Nedenlerine Göre Soruların Dağılımı

2013-2024 yılları arasında Kocaeli’nde yaşayan erkeklerden gelen sorular üzerinden yapılan inceleme, erkeklerin eşlerini boşama nedenlerinin çeşitlilik gösterdiğini, ancak

belirli gerekçelerin diğerlerine göre daha baskın olduğunu ortaya koymaktadır. Elde edilen verilere göre, en yüksek oranı eşler arasındaki şiddetli geçimsizlik (%60) oluşturmaktadır. Bu bulgu, evliliklerin büyük kısmında çatışma ve uyumsuzlukların temel boşama nedeni olduğunu göstermektedir. Ayrıca sorular dikkatlice incelendiğinde erkeklerin boşama nedeni olarak söylemekten çekindikleri gerekçelerin de buna dahil olduğu anlaşılmaktadır.

İkinci sırada kadının eşini aldatması (%10) gelmektedir. Bu durum, sadakat ilkesinin İslâm aile hukukunda ve toplumun değer yargılarında ne kadar merkezi bir konumda olduğunu göstermektedir. Daha düşük oranlarda da olsa şaka maksadıyla boşama ifade eden sözlerin kullanılması (%8) ve kadından kaynaklanan hastalıklar (%7) önemli gerekçeler arasında yer almaktadır. Bu iki sebep, hem bireysel farkındalık eksikliğinin (şaka yoluyla talâk) hem de evliliğin sürdürülebilirliğini etkileyen biyolojik/sağlık faktörlerinin rolünü ortaya koymaktadır.

Ayrıca aile fertlerinin evliliğe olumsuz etkisi (%7), geniş aile ilişkilerinin evlilikler üzerindeki yıkıcı etkisine işaret etmektedir. Daha düşük oranlarda olmakla birlikte, sevgi eksikliği (%3), kadının eşini boşamaya zorlaması (%3) ve ekonomik problemler (%2) gibi gerekçeler de kayda değer sebepler olarak görülmektedir.² Özellikle ekonomik sorunların düşük oranda yer alması, sahadaki başvurulara ekonomik gerekçelerin doğrudan zikredilmekten kaçınıldığını, ancak örtük şekilde başka sorunların temelinde bulunabileceğini düşündürmektedir.

Veriler, erkeklerin boşama nedenlerinin büyük ölçüde duygusal ve ilişki temelli (geçimsizlik, aldatma, sevgi eksikliği) olduğunu; bunun yanında dışsal etkenlerin (aile baskısı, ekonomik sıkıntılar) ve dini-hukuki farkındalık eksikliklerinin (şaka yoluyla talâk) de boşamalarda önemli rol oynadığını göstermektedir.

2.1. Şiddetli Geçimsizlik

Veriler, erkeklerin boşama taleplerinde şiddetli geçimsizliğin %60 oranla en önde gelen neden olduğunu göstermektedir. Bu durum, evlilikte yaşanan sürekli anlaşmazlıkların ve uyumsuzlukların, erkeklerin boşama kararı alma eğiliminde belirleyici bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Geçimsizlik, evlilik birliğinde temel olarak sürekli tartışmalar, iletişim eksiklikleri, farklı değer ve beklentilerden kaynaklanan çatışmalarla kendini göstermektedir. Uzun süreli uyumsuzluklar, çiftlerin ilişkilerini yönetme becerilerini

² Kocaeli özelinde 2013-2020 yılları arasını kapsayan bir çalışmada kadınların boşanmak istediklerinde ileri sürdükleri gerekçeler ise şu şekilde sıralanmaktadır: Aile içi (psikolojik ve fiziksel) şiddet, aldatma, değişen cinsiyet rolleri, itikadi problemler, ailedeki diğer fertlerin evliliğe olumsuz etkisi, erkeğin itaat beklentisi, koca tarafından nafakanın sağlanamaması, cinsel problem ve hastalıklar. Bk. Sevinç Dinç-Ahmet Ekşi, "Aile ve Dini Rehberlik Bürolarına ile Fetva Hattına Yansıyan Boşanma Nedenleri: Kocaeli Verileri Üzerine Bir İnceleme (2013-2020)", *Kadının Boşanma Talebinin Sebepleri: İslâm Hukuku Açısından Güncel Bir İnceleme (Kocaeli Örneği)* (İstanbul: Nizamiye Akademi, 2025), 89-105.

zorlamakta ve erkeklerin boşama yönünde davranışsal eğilim geliştirmelerine yol açmaktadır.

Veriler ve örnek vakalar, boşama beyanlarının özellikle “öfke ve duygusal kontrol eksikliği” ile ortaya çıktığını göstermektedir. Bazı erkekler, tartışmalar sırasında sinir veya öfke anında “boş ol” gibi ifadeleri kullanmakta ve sonrasında nikahın geçerliliğini merak etmektedir. Örneğin bir erkek, “Çok sinirli olduğum bir anda eşime üç defa ‘boş ol’ dedim, nikâhımız düşmüş müdür?” sorusunu iletmektedir. Benzer şekilde, öfke ve alkol etkisi altında yapılan beyanlar da ciddi bir kaygı kaynağıdır: “İçki içiyordum, kızgınlıkla bin kez ‘boş ol’ dedim. Amacım boşamak değildi, çok pişmanım. Nikâhımız düşer mi?” gibi ifadeler, erkeklerin bilinçli olarak boşama niyeti taşımadıkları durumlarda dahi hukuki ve dini sonuçlardan endişe ettiklerini göstermektedir.

Bu bağlamda, şiddetli geçimsizlik sadece geçici öfke ve tartışmalardan kaynaklanmamaktadır; aynı zamanda “evlilikteki yapısal uyumsuzluklar”, “iletişim sorunları” ve “duygusal kontrol eksikliği” ile de ilişkilidir. Öfke anında yapılan boşama beyanları, çiftlerin sorunlarını çözmek yerine, evlilik bağını daha da zayıflatmakta ve uzun vadede daha ciddi problemlere yol açabilmektedir. Bu durum, İslâm hukuku perspektifinden de kritik öneme sahiptir; çünkü “boş ol” beyanı, niyet fark etmeksizin ciddi dini ve hukuki sonuçlar doğurabilmektedir.³

Analiz edilen vakalarda, erkeklerin çoğunlukla boşama niyeti taşımadıkları, ancak öfke veya geçici sinirlilik durumları nedeniyle boşama lafzını kullandıkları görülmektedir. Bu durum, eşlerin bilinçsizce söyledikleri ifadelerin dini sonuçlarını sorguladıkları ve danışmanlık talebinde buldukları gerçeğini ortaya koymaktadır. Ayrıca, öfke kontrolü konusunda erkeklerin kadınlar kadar hassas olmadıkları, öfke geçtikten sonra davranışlarını düzeltme çabası gösterdikleri gözlemlenmiştir. Ancak bu süreç, aile ilişkilerini ve çiftin birbirine olan güvenini olumsuz etkilemektedir.

2.2. Kadının Eşini Aldatması

Erkeklerin boşama nedenleri arasında, eşlerin sadakatsizliğinin önemli bir yer tuttuğu dikkatlerden kaçmamaktadır. Evlilik, temel olarak sevgi, saygı ve güven temelleri üzerine inşa edilen bir kurumdur. Bu temellerin herhangi birinin zedelenmesi, evlilik ilişkisinin sağlığını ciddi şekilde tehlikeye sokar. Özellikle erkekler açısından, eşlerinin sadakatsizliği ciddi bir güven kaybına yol açmakta ve boşama kararının alınmasında belirleyici rol oynamaktadır.

Aldatma, sadece fiziksel bir ihanet olarak değerlendirilmemelidir; aynı zamanda psikolojik ve duygusal etkileri de derindir. Veriler, aldatılan erkeklerin kendilerini değersiz, terk edilmiş ve kandırılmış hissettiklerini göstermektedir. Bu duygular, uzun vadede

³ Alâüddin Ebû Bekr b. Mes'ûd b. Ahmed el-Kâsânî, *Bedâi'u's-sanâi' fi tertibi's-şerâi'* (Beyrut: Dâru Kütubi'l-İlmiyye, 1406/1986), 3/91.

özgüven kaybı, depresyon ve psikolojik stres gibi olumsuz sonuçlara neden olabilir.⁴ Boşama, erkekler açısından çoğu zaman bu olumsuz duygularla başa çıkmanın bir yöntemi olarak görülmektedir.

Sorularda dile getirilen örnek vakalar, aldatmanın etkilerini açıkça göstermektedir. Bir erkek, eşinin sadakatsizliğini öğrendikten sonra yaşadığı yoğun psikolojik sıkıntıyı şöyle ifade etmektedir:

“Vallahi nasıl başlayacağımı bilmiyorum. Beni aldattığı için eşimle boşanma aşamasına geldik... İki çocuğumuz var. Allah sonumuzu hayreylesin. Beş aydır bulanımdayım. Beni eve almıyor. İntihara bile kalkıştım ama çocuklarım aklına geldi yapamadım, Allah'a sığındım, kendimi çok yalnız hissediyorum...”

Bu örnek, aldatmanın yalnızca bireysel değil, aynı zamanda aile üzerindeki etkilerini de ortaya koymaktadır. Çocukların psikolojik ve duygusal durumu, ebeveynlerin yaşadığı krizlerle doğrudan bağlantılıdır ve bu süreç, aile bütünlüğünü tehdit eden bir unsur haline gelmektedir.

Diğer bir örnekte, erkek, boşanmanın mali ve dini boyutları hakkında endişelerini şöyle dile getirmektedir:

“Selamun aleyküm. Eşimle boşanma kararı aldık. Daha önce de yazdığım gibi eşim bana ihanet ettiği evliliği devam ettiremeyeceğim. Anlaşmalı olarak evliliği sonlandırıyoruz. Çocuklarıma nafaka olarak ödeme yapacağım inşallah. Eşime ise dini yönden ödemem gereken mehir, ziyet vb. ne olabilir? Neticede yuvamın yıkılmasına sebep oldu. Bununla birlikte dinen mesul olmak istemiyorum.”

Bu vakalar, boşanmanın sadece duygusal değil, aynı zamanda hukuki ve dini boyutlarını da içerdiğini göstermektedir. Erkekler, eşlerinin sadakatsizliği nedeniyle boşanma kararı alırken, aynı zamanda dini yükümlülüklerini yerine getirip getiremeyecekleri konusunda kaygı duymaktadır. Bu durum, evlilik danışmanlığı ve dini rehberlik mekanizmalarının önemini bir kez daha ortaya koymaktadır.

Aldatmanın evlilik ilişkileri üzerindeki etkisi çok yönlüdür. Öncelikle güvenin sarsılması, ilişkinin tüm dinamiklerini bozar; iletişim zayıflar, eşler arasındaki duygusal bağ zedelenir ve çatışmaların çözümü güçleşir. İkincisi, aldatılan erkekler, boşama kararı ile hem kendi psikolojik rahatlığını hem de çocukların düzenli yaşamını koruma arayışına girer. Bu süreç, evlilik bağının kopmasına neden olabilecek ciddi bir stres ve çatışma ortamı yaratır.

Bu analiz ışığında, aldatma durumunda önleyici ve destekleyici mekanizmaların önemi ortaya çıkmaktadır. Evlilik danışmanlığı, psikolojik destek, iletişim becerilerinin geliştirilmesi ve dini rehberlik, aldatma sonucu oluşan güven kaybının ve evlilik krizinin

---

⁴ Bk. Iğın Uzunovalı - Ahmet Özbay, “Aldatma ve Sadakatsizlik: Cinsiyet Bağlamında Bir Değerlendirme”, *Turkish Academic Research Review* 8/3 (2023), 1073-1091.

yönetilmesinde kritik rol oynayabilir. Aldatma, evliliğin temelini sarsan bir faktör olarak, boşanma kararlarında en belirleyici nedenlerden biri olarak kabul edilmelidir.

İslâm hukukunda şiddetli geçimsizlik ve aldatma nüşûz⁵ kavramıyla ifade edilmektedir. Kadın veya erkeğin nüşûzu ya da karşılıklı anlaşmazlığı ifade eden şikâk, evlilik birliği içinde eşler arasındaki fena muamelenin tek taraftan kaynaklanmadığını, bu sorunların büyüdükçe önünün alınamadığını, şiddetli geçimsizliğe yol açtığını ve nihayetinde maddi manevi yıkıma yol açma tehlikesinin bulunduğunu anlatmaktadır.⁶

Hukuku Aile Kararnamesi niza' ve şikâk durumlarında izlenilecek prosedürü şu şekilde açıklamıştır: Eğer kusur kadında ise hakemler mehrin tamamı ya da bir kısmı üzerine muhâleaya karar verirler. Eğer hakemler aralarında anlaşamazlarsa hâkim ya yeni bir heyet belirler ya da iki tarafın da akrabası olmayan üçüncü bir hakem ekleyerek meseleyi çözer. Hakemlerin verecekleri kararlar ise kesin olup itirazı kabil değildir.⁷

Aslında kadından kaynaklanan şiddetli geçimsizlik durumunda nasıl bir yol takip edileceği şu ayette ifade edilmiştir: “Baş kaldırmalarından endişe ettiğiniz kadınlara öğüt verin, onları yataкта yalnız bırakın ve onları hafifçe dövün. Eğer size itaat ederlerse artık onların aleyhine başka bir yol aramayın. Çünkü Allah yücedir, büyüktür.”⁸ Bu âyet, evliliğin bir anda bitirilmesi yerine kocanın hanımına ne gibi davranışlar göstereceğini örneklemektedir. Kahraman bu durumu şöyle izah etmektedir:

“Bu örneklerin ve önerilerin sayısı ve sırası her bir olaya göre farklılık arz edebilir. Söz konusu örnek ve öneriler sözlü ikna, nasihat ve öğütte bulunma, bir süreliğine de olsa ayrı kalma ve orantısız bir güç kullanma boyutuna varmayan bir darp olarak ifade edilmektedir. Bunları da kadının nüşuzuna karşılık duyulan öfke neticesinde onun mukabil bir şekilde cezalandırılması değil, sadece evliliğin devamını sağlayacak ikna çabaları olarak yorumlamak âyetin ruhuna ve maksadına daha uygun olacaktır. Amaç boşama olsaydı zaten âyette bu süreçler uzatılmadan boşanma yoluna gidilmesi ifade edilebilirdi. Ancak karşılıklı anlaşmazlık, sürtüşme, restleşme, soğukluk, küskünlük ve öfke sürekli bir itaatsizlik ve husumet meydana getirmişse bu evliliği devam ettirecek bir durum kalmamış demektir. Böyle bir birliktelik, başta evli çiftler olmak üzere, en yakınında bulunan çocuklar ve birinci derece akrabaları sürekli rahatsız edeceğinden ve hımsımlık hasımlığa dönüşeceğinden böyle bir evlilik, evlilikten beklenen maslahata da hizmet etmeyeceğinden; bu birlikteliği sürdürmenin bir anlamı kalmayacak ve usulüne uygun olarak sonlandırılması gerekecektir.”⁹

⁵ Hamdi Döndüren, *Ahkâmü'l-Kur'ân Kur'ân-ı Kerim ve Fikhî Tefsiri* (İstanbul: Erkam Yayınları, 2020), 2/514.

⁶ Cavidan Kement - Ahmet Ekşi, “İslâm Hukukunda Eşler Arasında Şiddetli Geçimsizlik (Şikâk) ve Hukuki Sonuçları”, *Kocaeli Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/2 (2023), 251.

⁷ Orhan Çeker (Yayına Hazırlayan), *Osmanlı Hukuk-ı Aile Kararnamesi* (Konya: Mehir Vakfı Yayınları, 2016), md. 130.

⁸ en-Nisâ 4/34; Kurtubî, *el-Câmi' li Ahkâmi'l-Kur'ân*, 5/168.

⁹ Abdullah Kahraman, “İslâm Hukukuna Göre Boşanma Prosedürü ve Ahlakı”, *İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi* 40 (Aralık2022), 38-39.

2.3. Erkeğin Şaka Maksadıyla Boşama İfade Eden Sözcükleri Kullanması

İslâm hukuku açısından boşama (talâk), evlilik birliğini sona erdiren son derece ciddi bir eylem olarak değerlendirilir. Bu nedenle, boşama ifadeleri, hangi niyetle ve hangi bağlamda kullanılırsa kullanılsın dikkatle ele alınmalı ve evliliğin devamını veya sona ermesini doğrudan etkileyen bir hukuki ve dini süreç olarak kabul edilmelidir. Hz. Peygamber'in (s.a.v.) hadisinde vurgulandığı üzere: "Üç şeyin ciddisi de ciddi şakası da ciddidir: Nikâh, boşama ve hanımına geri dönme."¹⁰ Bazı fakihler, bu hadisi esas alarak boşamayı geri dönüşü olmayan, feshi mümkün bulunmayan bir tasarruf olarak değerlendirmişlerdir. Bu sebeple, boşamanın gerek ciddi bir irade ile gerekse şaka yolu söylenmiş olması arasında bir fark gözetmemişlerdir. Bununla birlikte, söz konusu hadis hakkında farklı yorumlar da yapılmıştır. Nitekim bazı âlimler, evlilik gibi ağır hukuki sonuçlar doğuran bir akdin kişinin gerçek iradesi dışında geçersiz kılınmasını doğru bulmamış; bu hadisi, boşamayı kolaylaştırmak yerine caydırıcı nitelikte (terhib amaçlı) bir uyarı olarak görmüşlerdir. Onlara göre hadis, evlilik konularında ciddiyetin korunmasını sağlamak ve tarafların ihtiyatlı davranmasını teşvik etmek maksadıyla söylenmiştir.¹¹ Mesela çağdaş âlimlerden Karadâvî'nin (ö. 1443/2022) hadisle ilgili değerlendirmesi şöyledir:

"Bu gibi -râvisi tek kalmış- bir hadisle böylesine önemli bir hüküm konusunda amel etmek câiz olmaz. Zira bu hadis, belirtilen böylesi önemli konularda şakayı ciddi saymak gibi bir prensip ortaya koymaktadır. Halbuki bu, "Ameller niyetlere göredir" vb. hadislerin ortaya koyduğu prensiplere ve fakihlerin naslardan hareketle çıkardığı, "işlerin hükmü maksatlara göredir" şeklindeki kurala aykırıdır.¹² Aynı zamanda bu, Şâri'in sâbit naslarla unutmaya, hata ve tehdidin sonuçlarını geçersiz saymasıyla da çelişmektedir... Buradan hareketle bazı âlimler nikâh, boşama ve bunların dışındaki konularda niyetin dikkate alınmasının zorunlu olduğu görüşünü benimsemişlerdir. Şevkânî (ö. 1250/1834) bu görüşü Ahmed b. Hanbel ve İmam Mâlik'e nisbet etmiştir... Hattâbî (ö. 388/998), bu hadisi delil alan âlimler adına şu delili getirmiştir: Bu, evlilik konularında ciddi davranılmasını sağlamaya ve ihtiyata yönelik bir hükümdür. Buna göre şakacının bu işi iradesiyle yaptığını gösteren işaretler olmadığı sürece, Hattâbî'nin söylediği doğrudur. Sonra bu, şakacının boşama ve evliliğinin hukuken (kazâen) geçerli sayılması konusunda kabul edilecek bir görüştür. Ancak işin dîni (diyânî) yönünden yani şaka yoluyla evlilik ve boşama yapanla Allah arasındaki ilişki açısından bakınca, niyet olmadıkça bu işler geçerli olmaz. Bu şakacının bir sözüne bakarak aileleri yıkamayız ve Allah'ın Kur'ân'da "sağlam söz" olarak adlandırdığı bir ilişkiyi bozamayız."¹³

¹⁰ Ebû Dâvûd, "Talâk", 9; Tirmizî, "Talâk", 9.

¹¹ Bk. Ahmed b. Muhammed Hattâbî, *Meâlimu's-sünen* (Haleb: Matbaatü'l-İlmiyye, 1933), 3/243; Kahraman, "İslâm Hukukuna Göre Boşanma Prosedürü ve Ahlakı", 60-61.

¹² Karşı görüşte olanların ilgili hadisin bu umumi nasları tahsis ettiği kanaatindedir. Bk. Ebû İbrâhîm Muhammed b. el-İmâm es-San'ânî, *Sübülü's-selâm şerhu Bülûğü'l-merâm* (Beyrut: Dâru'l-Marife, 1995), 3/478.

¹³ Yusuf el-Karadavi, *İslâm Fıkını Yeniden Okumak*, trc. Abdullah Kahraman (İstanbul: Nida Yayınları, 2012), 78-81.

Erkeklerin şaka veya gaflet anında söyledikleri “boş ol” gibi ifadelerin, boşamanın hukuki ve dini boyutları hakkında farkındalık eksikliği oluşturduğunu göstermektedir. Bu tür vakalar, bireylerin şaka maksadıyla kullandıkları ifadelerin ciddi sonuçlar doğurabileceğini bilmediklerini ortaya koymaktadır. Örnekler şu şekildedir:

- Bir erkek, eşine şaka yoluyla üç kez “boş ol” dediğini ifade ederek, nikahın geçerli olup olmadığını ve hangi adımların atılması gerektiğini sormaktadır.
- Başka bir örnekte, bir erkek, eşinin gündüz uykusuz olması ve çocukların rahatsızlığı sebebiyle, şaka maksadıyla “boş ol git yat” dediğini belirtmiş, bunun üzerine hatasını fark edip durumu düzeltme yollarını öğrenmek istemektedir.
- Bir diğer vaka ise, telefonda şakalaşma sırasında anlık bir gafletle eşine boşama ifadesi kullanan bir erkeğin, niyetinin tamamen zararsız olmasına rağmen dini açıdan sorumluluklarının ne olacağını sorguladığını göstermektedir.

Öte yandan şaka yoluyla ifade edilse dahi, boşamanın ciddi sonuçlar doğurabileceği ve evliliği sona erdirme potansiyeline sahip olduğu unutulmamalıdır. Zira bu durum çiftlerin evlilik yaşamında psikolojik ve iletişimsel bir karmaşa yaratmaktadır. Erkekler, şaka yoluyla ifade ettikleri boşama sözlerinin etkilerini tam olarak kavrayamadıkları için hem kendi üzerlerinde hem de eşleri üzerinde stres, kaygı ve güvensizlik oluşturabilmektedir. Eşler, bu ifadelerin dini geçerliliği konusunda belirsizlik yaşadığında, evlilik bağında ciddi bir belirsizlik ortamı oluşmaktadır.

Bu nedenle, evlilik sürecinde sabır, iletişim, hoşgörü ve bilinçli davranış temel alınmalıdır. Şaka veya öfke anında yapılan boşama beyanlarının ise, çözüm yerine yeni krizler doğurabileceği unutulmamalıdır.

2.4. Kadından Kaynaklanan Hastalıklar

Hastalıklar, evlilik birliğinin devamını etkileyen ve boşanma gerekçesi olarak değerlendirilebilecek önemli faktörlerden biridir. Sorularla iletilen vakalar, özellikle eşlerin veya ailelerinin hastalığı gizlemesi durumunda erkeklerin boşama talebinde bulunma eğiliminin arttığını göstermektedir. Bu durum, sadece fiziksel veya ruhsal hastalıklarla sınırlı olmayıp, evlilik sürecinde güven ve iletişim eksikliğini derinlemesine yansıtmaktadır.

Gelen başvurular incelendiğinde, kadınların hastalıklarını eşlerinden veya evlilik öncesinde ailelerinden saklamalarının, evlilikte ciddi bir güvensizlik ortamı oluşturduğu görülmektedir. Örneğin, bir erkek, görücü usulü ile evlendiği eşinin bipolar rahatsızlığının eş ve aile tarafından gizlendiğini belirterek boşama kararı aldığını şöyle ifade etmektedir:

“Görücü usulü evlilik yaptım ve eşimin bipolar hastalığını anne babası bizden gizledi. Resmi nikahımız kıydı. Dinî nikahımızı eşimin imam olan amcası kıydı. Yeğenin hastalığını bildiği halde bizden sakladı. Eşimin hastalığı, aile sadakat birliğine uymaması ve sorumluluklarını yerine getirmemesi sebebiyle boşanıyoruz.”

Bu örnek, hastalığın evlilik sürecinde şeffaf bir şekilde paylaşılmamasının, evlilik bağının temelini zedeleyen ciddi bir unsur olduğunu göstermektedir. Evlilikte açık ve dürüst bir iletişim olmaması, eşler arasında güven eksikliğine yol açmakta ve tarafların birbirlerine karşı şüphe ve kaygı beslemesine neden olmaktadır. Kadının hastalığını gizlemesi, sadece bireysel bir durum değil, aynı zamanda ailelerin evlilikteki sorumluluk ve şeffaflık eksikliğinin de bir yansımasıdır.

Başka bir vaka, hastalığın evlilik üzerindeki uzun vadeli etkilerini ortaya koymaktadır:

“...Maalesef ailesi kızlarının ruh hastası olduğunu bildiği halde bana bilgi vermedi. Hatta kızın abisi, bunu bildiği için kardeşinin evlenmesine razı olmayıp kendisini uyarılmış. Onun yüzünden ailece bir akraba, arkadaşına gidip geledim, yine buna katlandım. Dokuz yaşında bir kız çocuğumuz var, ona yapmadığı zulüm kalmadı. Defalarca ailesini uyarmama rağmen hiçbir sonuç alamadım. Sekiz ay önce de üç defa ‘boş ol’ deyip nikahı bitirdim. Ailesi hiçbir şeyi düzeltmeden nikah istiyorlar. Ama sıcak bakmamama rağmen eğer ailesi kızlarına yardımcı olarak hareketlerini düzeltmesini sağlarsa nikahı kıymanın şartları neler olacak?..”

Bir diğer soruda ise bu sorun şöyle dile getirilmiştir:

“12 yıldır eşim, rüyalarına gelen ve sürekli taciz eden istediklerini yapmadığı için sürekli korkutan, öldürmekle tehdit eden bir varlık görmektedir. Bu yüzden eşimle aramız açıldı. Boşanma safhasına geldik. Doktor tedavisi uyguladık faydası olmadı. Çeşitli hocalardan tavsiye aldık faydası olmadı. Son zamanlarda iş çıkırından çıktı artık uyanıkken de rahatsız etmeye başladı ne yapmamız gerekiyor?”

Bu örnekler, hastalık ve aile faktörlerinin bir araya gelmesi durumunda evlilikte oluşan krizlerin çocuk, aile ve sosyal çevre üzerinde geniş çaplı etkiler yaratabileceğini göstermektedir. Erkekler, eşlerinin hastalığını öğrendiklerinde hem evlilik birliğini sürdürme hem de çocukların sağlıklı gelişimini koruma arasında ciddi bir ikilemle karşılaşmaktadır.

Hastalıkların evlilik öncesi veya sonrası gizlenmesi, eşler arasında güvenin zedelenmesine yol açmakta ve ilişkinin devamını zorlaştırmaktadır. Bu nedenle, evliliklerde açık ve şeffaf iletişim, özellikle sağlıkla ilgili konularda hayati öneme sahiptir.

Cinsel problemler ve hastalıklar, ayrıntıdaki farklılıklar bir tarafa, klasik fıkhıta da ittifakla boşanma sebepleri arasında sayılmıştır. Erkekten bulunan kusur sebebiyle kadının tefrik talebinde bulunabileceğinin başlıca dayanakları, “*Erkeklerin kadınlar üzerindeki hakları gibi kadınların da erkekler üzerinde iyi davranışa dayalı birtakım hakları vardır.*”¹⁴ ayeti ve “Hz. Ömer karısıyla beraber olamayana bir sene süre verdi.”¹⁵ şeklindeki rivayettir. Cinsel tatminin (istimta) bir hak olduğunu, bunu engelleyen kusurların muhayerlik hakkı doğuracağını ortaya koyan bu deliller doğrultusunda fukaha, kadının talebiyle evlilik

¹⁴ el-Bakara 2/228.

¹⁵ Ebu Bekir Abdullah b. Muhammed b. Ebi Şeybe, *el-Musannef* (Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 1409), 458.

birliğinin sonlandırılabilceğini söylemiştir.¹⁶ Mâlikîler, evleneceği kişinin nefrete yol açacak bir hastalığının olduğunu bilmeden nikah akdi yapmış olan, eşinin bu durumunu öğrenen ve tefrik talebinde bulunmak isteyen erkeğe de kadına da bu hakkı tanımışlardır. Zira erkeğe bu hakkın tanınmaması mağduriyete sebep olmaktadır. Nitekim “kocanın talâk hakkına sahip olması” gerekçesi esas alındığında, söz konusu kusurları bulunmayan bir kadınla evlendiğini düşünen koca, karısına aldanmış olmaktadır. Bu durumda kocanın, yuva kurmak için yaptığı harcamaların ve ödediği mehrin iadesini talep edememesi, tek taraflı zarara uğraması gibi bir haksızlıkla karşı karşıya kalınmaktadır. Nikah akdinden sonra kadında meydana gelen hastalıklarda ise bahsedilen aldanma bulunmadığı için kocaya tefrik hakkı tanımamıştır.¹⁷

2.5. Ailedeki Diğer Fertlerin Evliliğe Olumsuz Etkisi

Evlilik, iki bireyin karşılıklı sevgi, saygı ve destek temelinde bir hayatı paylaşma taahhüdünü içerir. Bununla birlikte, evlilik yalnızca iki kişi arasında gerçekleşen bir süreç olmayıp, tarafların aileleri arasındaki ilişkileri de kapsamaktadır. Bu ilişkilerin olumsuz bir biçimde gelişmesi, evlilikte çatışmalara ve bazı durumlarda boşanmaya yol açabilmektedir. Bu durumu şu örnekte görmek mümkündür:

“Yaklaşık bir sene önce bir evlilik gerçekleştirdim daha sonra ailem eşimin davranışları konusunda hoşnut olmadıklarını dile getirip boşamamı istediler. Eşim ile anlaşıyorum fakat ailem kesin olarak eşimi istemiyor. Bu durumda anne babamı dinlemeli miyim? Dinlemez karşı çıkarsam bu günah mıdır?”

Toplumumuzda sıkça gözlemlenen bu tür olumsuzlukların yanı sıra bir diğer kriz sebebi ise gelin-kaynana çatışmasıdır. Kaynananın, gelinin ev içi rolleri ve sorumluluklarıyla ilgili beklentileri ve müdahaleleri, evlilik ilişkisinde ciddi gerginlikler oluşturabilmektedir. Gelin üzerinde oluşan baskı, kendini değersiz hissetmesine ve eşler arasındaki iletişim sorunlarının artmasına yol açmaktadır. Bu tür uzun süreli çatışmalar, erkeğin evliliği sürdürme konusundaki motivasyonunu zayıflatabilir ve boşanma eğilimini tetikleyebilir.

Aile baskısının etkisi yalnızca kaynana-gelin ilişkisiyle sınırlı değildir. Ebeveynlerin veya erkek tarafın diğer fertlerinin, evlilik kararları üzerinde yoğun müdahalesi, eşlerin iradesi dışında boşanmaya yol açabilmektedir. Örneğin, bazı bireyler, ailelerinin ısrarı sonucu gönüllü olmayan bir şekilde boşama beyanında bulunmuş ve sonrasında pişmanlık yaşamışlardır:

¹⁶ bk. Ebû Saîd Abdüsselâm b. Saîd b. Habîb es-Sahnûn, *el-Müdevvenetü'l-kübra*, thk. Zekariyya Umeyrat (Beyrut: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1994), 2/142-145; İmâmü'l-Haremeyn Ebû'l-Meâlî Rüknuddîn Abdülmelik b Abdullâh b Yûsuf Cüveynî, *Nihâyetü'l-matlab fi dirâyeti'l-mezheb* (Beyrut: Darü'l-Minhâc, 2007), 12/408-409; Alâeddin es-Semerkindî, *Tuhfetü'l-fukahâ* (Lübnan: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1984), 2/226/227; Ebû Muhammed Muvaffakuddîn Abdullah b. Ahmed b. Muhammed Cemmâîlî Makdîsî İbn Kudâme, *el-Muğni* (Kâhire: Mektebetü'l-Kâhire, ts.), 7/186.

¹⁷ Şihâbüddîn Ahmed b. İdris b. Abdürrahîm el-Karâfî, *ez-Zahîre*, thk. Muhammed Bû Hubze (Beyrut: Dâru'l-Garbi'l-İslâmî, 1994) 4/428.

“Ben bundan üç yıl önce ailemin baskısı nedeniyle, psikolojik sorunlar yaşayarak eşimden ayrıldım. Ailem zorla benden, eşimin adını söyleyip üç defa onu boşadım dememi istediler. Ben de rızasız bir şekilde eşimin adını söyleyerek üç kez ‘onu boşadım’ dedim. Yanımda iki de şahit vardı. Ama ben gönül rızam olmadan ve ruh sağlığım yerinde olmadan aşırı bunalım ve kişisel bozukluk halinde bu kelimeleri istemeyerek de olsa ağzımdan çıkardım ve söyledikten sonra defalarca tövbe ettim. Nikâhım bozulmuş mudur hocam? Ailem eşimi tehdit ediyor benimle görüşmemesi için eşime zarar vereceklerini söylüyorlar. Bu nedenle eşimle hala gizlice görüşmeye devam ediyoruz. Birbirimizi çok seviyoruz. Olanlardan dolayı pişmanım, tekrar birleşip yuvamızı kaldığımız yerden devam ettirmek istiyoruz.”

Bu ve benzeri durumlar, hem psikolojik hem de dini açıdan ciddi sorunları beraberinde getirmektedir. İslâm hukuku açısından, rızasız gerçekleştirilen boşama, kişinin gönüllü iradesi dışında meydana gelmişse, geçerlilik açısından tartışmalıdır. Nitekim Ebû Hanîfe’ye (ö. 150/767) göre, ikrah altında gerçekleşen boşama geçerlidir. Ona göre, tehdit ya da baskı, kişinin iradesini bütünüyle ortadan kaldırmaz; çünkü zorlanan kimse iki olumsuz durumdan kendince daha az zararlı olanı seçerek tercih ve iradesini ortaya koymaktadır. Bu durumda, kişinin rızasının bulunmaması, geçerliliğe engel teşkil etmez. Nitekim sahabeden birinin hanımı, kocası öğle uykusundayken onun göğsüne oturmuş, hançeri boğazına dayayıp “Beni üç talakla boşamazsan seni öldürürüm.” demiş, bunun üzerine adam da eşini üç kez boşamıştır. Bu durum Resulullah’a (s.a.v.) aktarıncı, “Öğle uykusunun boşamaya bir etkisi yoktur.” buyurarak bu boşamayı geçerli saymıştır.¹⁸ Buna karşılık Mâlikî, Şâfiî ve Hanbelî mezheplerinde, ikrah altında yapılan boşamanın sahih olmadığı görüşü hâkimdir. Bu görüşlerini Hz. Peygamber’in şu hadislerine dayandırmışlardır: “İğlâk (baskı, tehdit veya şiddetli öfke) hâlinde boşama ve köle azadı geçerli değildir.”¹⁹ Buradaki “öfke” ifadesi, kişinin boşama sırasında sağlıklı karar verme yetisini ortadan kaldıracak derecedeki yoğun gazap şeklinde anlaşılmıştır. Ayrıca, “Allah ümmetinden hata, unutmaya ve zorla yaptırılan fiilleri kaldırmıştır.”²⁰ hadisi de bu görüşe delil gösterilmiştir.²¹ Osmanlı Hukûk-ı Aile Kararnâmesi de “ikrah ile vukû bulan talâk muteber değildir.”²² diyerek çoğunluğun görüşünü kanunlaştırmıştır.

Örneklerde görüldüğü üzere, aile baskısı altında gerçekleşen boşamalar, eşlerin birbiriyle iletişim kurmasını ve ilişkilerini sürdürmesini engellemekte, bireylerde psikolojik sorunlara ve evlilik dışı gizli ilişkilere neden olabilmektedir. Bu bağlamda, evlilik sürecinde ailelerin müdahaleleri, eşlerin özgür iradelerini zedeleyebilecek bir etmen olarak değerlendirilmelidir. Bu tür durumlarda, bireylerin bilinçli bir şekilde rızalarını

¹⁸ Kâsânî, *Bedâi’u’s-sanâi*, 2/310.

¹⁹ Buhârî, “Nikâh”, 10.

²⁰ Buhârî, “Talâk”, 44; “Şurût”, 12; “Enbiyâ”, 27; İbn Mâce, “Talâk”, 16, 20.

²¹ Sahnûn, *el-Müdevenetü'l-kübrâ*, 2/436; Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Şeref b. Müri en-Nevevî, *Ravzatü't-talibin*, thk. Adil Ahmed Abdülmevcud, Ali Muhammed Muavvaz (Riyad: Dâru Âlemi'l-Kütüb, 2003/1423), 6/53-54.

²² *Osmanlı Hukuk-ı Aile Kararnamesi*, m. 105.

korumaları, ailelerin müdahalelerine karşı dikkatli olmaları ve dini hükümlerin ışığında doğru adımlar atmaları gerekmektedir.

2.6. Eşler Arasındaki Sevgi Eksikliği

Evlilik hayatında sevgi eksikliğinin ortaya çıkması, eşler arasındaki duygusal bağın zayıflamasına yol açabilmektedir. Günlük hayatın rutinleri, stres faktörleri ve sorumluluklar, özellikle erkek tarafında eşe karşı duygusal yakınlığın azalmasına neden olabilmektedir. Sevginin azalması, evlilik kurumunun temel direklerinden birinin yıkılması anlamına gelir ve bu durum, zamanla tatminsizlik ve uzaklaşma duygusunu besleyerek boşama kararını tetikleyebilir. Nitekim bazı erkekler, eşlerine yönelik sevgilerinin azaldığını, başka bir kadınla duygusal bağ kurduklarını ve mevcut evliliklerini sonlandırıp yeni bir birliktelik kurma arzusuna yöneldiklerini şöyle ifade etmektedirler:

“Eşimi artık sevmiyorum hatta uzaklaşıyorum başka bir bayanı seviyorum boşanıp onunla evlenmem uygun mudur?”

Diğer taraftan, sevgi eksikliğinin yalnızca duygusal boyutta kalmadığı, fiziksel uzaklaşmayı da beraberinde getirdiği görülmektedir. Eşine karşı duygusal olarak uzaklaşan erkek, zamanla fiziksel yakınlığı da terk etmekte; bu durum evlilikteki cinsel birlikteliği ve samimiyeti zedelemektedir. Fiziksel yakınlığın ortadan kalkması, duygusal bağın tamamen kopmasına yol açarak boşanma sürecini hızlandırabilmektedir.

Bu çerçevede, şu başvuru örneği dikkat çekicidir:

“Sayın hocam 23/09/2001 tarihinde evlendim. Eşim vajinismus tedavisi gördü. Bir buçuk yıl hiç birlikte olmadık. Tedavi sonrası birlikte olduk. 25.03.2010 tarihi ve bu tarihin 9 ay öncesine kadar zamandan beri birlikte olamıyoruz. Eşim beni reddediyor. Cinsel birleşme, el tutma, okşama ve öpme dahil her şeyi reddediyor. Diğer bütün konularda ise hem fikiriz. Çıkmazdayım çaresizim. Boşanmadan başka bir çözüm yok. Doktora tedavi içinde gitmek istemiyor. Sizce ne yapabilirim.”

Bu örnek, evlilik kurumunun yalnızca duygusal değil, aynı zamanda fiziksel yakınlık ve cinsel birliktelik gibi çok yönlü temellere dayandığını ortaya koymaktadır. Başvurucunun beyanlarından anlaşıldığı üzere, evlilikte yaşanan sorun yalnızca cinsel işlev bozukluğu ile sınırlı kalmamış, aynı zamanda sarılma, elini tutma ve öpüşme gibi duygusal yakınlık göstergelerinin reddedilmesiyle daha geniş bir boyuta taşınmıştır. Bu durum, evlilik bağının yalnızca biyolojik ihtiyaçlarla değil, duygusal tatmin ve karşılıklı kabul ile sürdürülebileceğini göstermektedir.

Allah'ın bir lütfu olan sevgi, muhabbet ve meveddet²³ eşler arasında tükenmiş; evlilik artık huzur, sevgi ve merhamet fonksiyonlarını yerine getiremeyecek bir noktaya gelmişse, bu bağı zorla sürdürmenin anlamı kalmaz. Zira böylesi bir evliliğin devamı rahmet yerine zahmet, adalet yerine zulüm doğurur. Oysa Yüce Allah, bitme noktasına gelmiş bir evlilik

---

²³ er-Rûm 30/21.

durumunda erkeğin, karısını ya iyi muameleyle nikâh altında tutması ya da güzellikle serbest bırakılmasını emretmektedir.²⁴

2.7. Kadının, Eşini Boşamaya Zorlaması

Evliliğe olan taraflardan birinin diğerini boşanmaya zorlaması farklı yöntemlerle ortaya çıkabilmektedir. Bu bağlamda, kadının duygusal baskı, tehdit, intihar girişimi veya ağır söz ve davranışlarla erkeği istemediği bir karara yönlendirmesi, literatürde duygusal manipülasyon²⁵ olarak değerlendirilmektedir. Bu durum, özellikle boşanma sürecinde erkeğin iradesini baskı altında bırakabilmekte ve alınan kararın gerçek anlamda özgür iradeyi yansıtmaması ihtimalini gündeme getirmektedir.

Nitekim başvuran kişinin beyanına göre, Hanefî mezhebine mensup bir erkek, eşinin kendisini boşamaya zorladığını, bu süreçte hakaret ve tehditkâr davranışlara maruz kaldığını, hatta eşinin intihar girişiminde bulunduğunu ifade etmektedir. Erkek, boşamayı kesinlikle istemediğini, ancak eşinin dava açması üzerine, çocuğun velâyetinin kendisine verilmesi ve nafaka ile tazminat talebinde bulunulmaması şartıyla resmî boşanmayı kabul ettiğini belirtmiştir. Mahkeme huzurunda hâkimin her iki tarafa da yönelttiği sorular karşısında “evet” cevabı verdiğini, fakat bu kabulün sadece resmî boşanma anlamında olduğunu, dini nikâh bakımından herhangi bir niyeti olmadığını vurgulamaktadır. Erkek, bu durumda dini nikâh açısından talâkın gerçekleşip gerçekleşmediğini ve kaç talâk sayılacağını; ayrıca boşandıktan bir yıl sonra yeniden evlenmenin caiz olup olmadığını sorgulamaktadır.

Evlilikte asıl olan sürekliliktir. Bu nedenle “Bir kadın, herhangi bir gerekçe olmaksızın kocasından boşanmayı talep ederse, cennet kokusu ona haram kılınmıştır.”²⁶ hadisinden hareketle kocasında herhangi bir kusur bulunmamasına rağmen kadının boşanma talebinde bulunması hoş karşılanmamış, kadının evliliği sürdürmesi ve sabretmesi müstehap kabul edilmiştir.²⁷ Ancak “Kadın, kocasının ahlâkı, fiziksel görünüşü, çirkinliği, dinî durumu, yaşça kendisinden büyük oluşu veya zayıflığı gibi hususlardan ötürü ondan nefret ederse ve bu nefret sebebiyle evlilik sorumluluklarını yerine getiremez hâle gelirse, bu durumda muhâlea yoluna gitmesi caiz olur.”²⁸ Muhâlea, maddi sebeplerle erkeğin, eşini boşamaktan kaçındığı durumlarda kadının belli bir bedel vermesi karşılığında kocanın

²⁴ el-Bakara 2/229.

²⁵ Duygusal manipülasyon, kişinin başka kişilerin duygularını kendi çıkarlarına hizmet eden bir çerçevede etkilemesi ve bu şekilde düşünce veya davranışlarını değiştirmesidir. Bk. Hilal Mola, “Duygusal Manipülasyonların Tüketim Sürecine Etkileri: Tüketici Davranışları Üzerindeki Psikolojik Yansımalar”, *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi* 17/32 (2025), 392.

²⁶ Ebû Abdullah Ahmed b. Muhammed eş-Şeybânî Ahmed b. Hanbel, *Müsnedü'l-İmâm Ahmed b. Hanbel*, thk. Şuayb el-Arnaut, Adil Mürşid vd. (Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 2001), 37/62; Ebû 'Abdillâh Muhammed b. Yezîd İbn Mâce, *Sunen*, ed. Muhammed Fu'âd 'Abdulbâkî (Beyrut: Dâru İhyâi Kütübî'l-'Arabîyye, ts.), 2/Talâk, 21.

²⁷ İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 7/326.

²⁸ İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 7/323.

ayrılmaya razı olması üzerine evlilik bağının son bulmasıdır.²⁹ Bu durumda erkek, kadına verdiği mehir ya da yaptığı harcamalarını geri aldığı için, kadın da istemediği bir evlilikten kurtulduğu için ayrılığa razı olmaktadır.

2.8. Ekonomik Problemler

Ekonomik problemler, evlilik ilişkileri üzerinde ciddi baskılar oluşturabilmektedir. İslâm hukukuna göre erkeğin ailenin geçimini sağlama sorumluluğunu üstlenmesi, maddi yetersizliklerin doğrudan erkeği hedef alan bir eleştiri ve baskı unsuru haline gelmesine yol açmaktadır. İşsizlik, gelir düşüklüğü, borçluluk ve düğün/evlilik masraflarının ağırlığı, yalnızca ekonomik değil aynı zamanda psikolojik ve duygusal sorunlar da doğurmaktadır. Sürekli endişe, stres ve gelecek kaygısı, erkeğin ruhsal sağlığını olumsuz etkileyerek evlilik ilişkisinde iletişim problemlerine, çatışmalara ve nihayetinde boşanma düşüncesine zemin hazırlayabilmektedir.

Bu bağlamda, başvuran kişi evliliğinin ekonomik temelli sorunlar sebebiyle sona erdiğini ifade etmektedir. Kendi beyanına göre, iki yıl önce severek evlendiği eşinin ailesi, düğün sürecinde Trabzon hasır, kolye ve takıların miktarı gibi konularda sürekli eleştiri ve kıyaslamalar yapmış; düğünlerin kalabalıklığı üzerinden aşağılayıcı tavırlar sergilemiştir. Erkek, bu kültürel baskılar altında yıprandığını, evliliğin üç ay gibi kısa bir sürede sona erdiğini ve eşinin ailesinin yanına döndüğünü dile getirmektedir. Evliliğe büyük emek verdiğini ve eşini çok sevdiğini vurgulayan erkek, örf adetlerimizde maddi temeller üzerine kurulan evlilik anlayışının, evliliğini bitirdiğini belirtmektedir. Ayrıca başvurucu, boşanma sonrası eski eşine karşı duyduğu kızgınlık sebebiyle üç kez “boşadım” diyerek talâk beyanında bulunduğunu ve ardından iki rekât şükür namazı kıldığını ifade etmektedir. Bu durumda eski eşini tekrar nikâhına alıp alamayacağı konusunda dini hükmü öğrenmek istemektedir.

Bu vaka, evliliklerde ekonomik baskıların ve kültürel beklentilerin aile kurumunu nasıl olumsuz etkilediğini somut biçimde göstermektedir.

3. Boşamanın Mali Sonuçlarına Dair (Mehir ve Nafaka) Erkeklerin Danışma Eğilimleri

Boşanma süreci, yalnızca iki bireyin evliliklerini sonlandırması değil, aynı zamanda mali yükümlülükler ve hakların yeniden tanımlanmasını da beraberinde getirmektedir. İslâm hukukunda evliliğin mali sonuçları arasında en önemli konular mehir ve nafaka yükümlülüğüdür. Günümüzde bireyler, boşanma aşamasında bu yükümlülüklerin sınırlarını, meşruiyetini ve yerine getirilme biçimlerini öğrenmek adına çeşitli sorular yöneltilmektedirler.

---

²⁹ Bk. Fahreddin Atar, “Muhâlea”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: TDV Yayınları, 2020), 30/397.

Örneğin, evlilik sürecinde takılan takılar ve bunların bozdurulup ortak bir ihtiyaç için (araba, ev vb.) kullanılması durumunda geri ödeme yükümlülüğünün hangi tarafın üzerinde olduğu tartışılmaktadır. Özellikle, mehir olarak belirlenen ziynet eşyalarının, evlilik sona erdiğinde erkeğin sorumluluğu altında olup olmadığı sorulmaktadır. Benzer şekilde, mehirin para veya mal olarak değil, umre ziyareti gibi ibadetle ilgili bir edim üzerinden belirlenmiş olması, boşanma sonrası bunun nasıl ifa edileceği konusundaki tereddütü ifade eden sorulardan biri şöyledir:

“Eşime mehir olarak umre sözü verdim. Şimdi boşandık. Bu mehri yerine nasıl getirmem gerekir. Umrenin parasını mı vermem gerekiyor. Eğer parasını vermem gerekiyor ise umre fiyatları farklılık gösteriyor. Neye göre vermem gerekir?”

Bununla birlikte, bazı durumlarda erkekler, eşin kusuru nedeniyle gerçekleşen boşanmalarda mehir ve nafaka yükümlülüğünden dini açıdan muaf olup olmadıklarını sorgulamaktadırlar. Yoksulluk nafakası ödemenin “haram olması” veya mehir borcuna karşılık sayılıp sayılmayacağı da sıkça dile getirilen sorular arasındadır. Bu bağlamda, nafaka ile mehir arasındaki hukuki ve dini farkların çoğu zaman karıştırıldığını şu örnekte görmek mümkündür:

“Anlaşmalı boşanma da kadın hem mehir bedeli hem de yasal nafaka talep edebilir mi? Yasal nafaka ödemesi mehir borcunu ortadan kaldırılabir mi? Mehir yasal nafaka olarak taksitle ödenebilir mi?”

Bu tür sorular, bireylerin dini hassasiyetlerinin boşanma sürecindeki mali yükümlülüklerde belirleyici bir rol oynadığını göstermektedir. Soru yöneltenler, mahkemenin hükmettiği nafaka ödemelerinin, dini yükümlülük olan mehir borcuna karşılık sayılıp sayılmayacağını sorgulamakta ve böylece modern hukuk ile İslâm hukuku arasındaki ilişkiyi anlamaya çalışmaktadır.

Bu kategoride sorulan soruları İslâm hukukunun mehir ve nafakaya dair âhkâmı bağlamında değerlendirmek mümkündür. Mehir; evlenecek erkeğin nikahla beraber kadına verdiği veya vermeyi taahhüt ettiği para veya maldır. Nikah sözleşmesiyle kadın lehine bu hak tahakkuk eder. Mehir olarak verilecek olan şeyin para, mal veya maddi değer ifade eden nesnelere olması gerekir. Mehir, evlenen kadının hakkıdır ve onun malıdır. “Kadınlara mehirlerini gönül rızası ile (cömertçe) verin...”³⁰ ayeti bu duruma işaret etmektedir. Mehrin tamamı peşin olarak ödenebileceği gibi ödenmesi kısmen veya tamamen sonraya da bırakılabilir. Ancak erkeğin, karısı için verdiği nafaka, hediye ve diğer harcamaların hiçbiri mehir yerine geçmez.³¹ Dolayısıyla evlilik birliği her ne şekilde son bulursa bulsun erkek, o

³⁰ en-Nisâ 4/4.

³¹ Ahmed Ekşi - Ershad Uddin, “Comparing Dowry System and Mahr: Cultural Practices Versus Ottoman Law in Turkish Matrimonial Traditions”, *İslamiyyat: The International Journal of Islamic Studies*, 46/2 (Malaysia, 2024), 17-28.

zaman kadar ödemediği mehri ödemek zorundadır. Eğer ölmüşse erkeğin malı, mirasçılara dağıtılmadan kadının alacaklı olduğu mehir mirastan ödenir.

Evliliğin sona ermesinin hukukî sonuçlarından biri, boşanan kadının iddet beklemesidir. Bu süreçte kadın nafaka almaya devam eder. Hanefî fakihlerine göre, evlilik ister ric'î ister bâin talâk ister se fesih sebebiyle son bulsun ayrılık neticesinde iddet bekleyen kadının nafakası kocası tarafından karşılanır. Zira fesih iddeti, talâk iddeti ile aynı hükme tâbidir. Buna karşılık Mâlikî ve Şâfiî hukukçular, hamile olmayan ve bâin talâkla boşanmış kadın için iddet nafakasını gerekli görmemektedir. Öte yandan, ölüm iddeti bekleyen kadın açısından ise fakihler arasında görüş birliği vardır. Buna göre, söz konusu kadın kocasının mirasından pay alacağı için kendisine ayrıca nafaka verilmesi gerekmez.³²

3. Çözüm ve İyileştirmeye Yönelik Politika Önerileri

Çalışmada elde edilen veriler, erkeklerin boşama gerekçelerinin büyük ölçüde ilişki temelli (şiddetli geçimsizlik, sevgi eksikliği, aldatma), kısmen dış faktörlere dayalı (aile müdahalesi, ekonomik sıkıntılar) ve aynı zamanda bilgi eksikliğiyle bağlantılı (şaka yoluyla talâk, öfke anında boşama ifadeleri) nedenlerden kaynaklandığını ortaya koymaktadır. Bu bağlamda hem bireysel hem de kurumsal düzeyde çeşitli çözüm ve iyileştirme politikalarının geliştirilmesi gerekmektedir.

a) Dini Rehberlik ve Fetva Mekanizmalarının Güçlendirilmesi:

Erkeklerin çoğunun boşama sonrasında dinî sonuçları öğrenmeye yöneldikleri görülmektedir. Bu sebeple, Aile ve Dini Rehberlik Bürolarının daha erişilebilir hale getirilmesi ve talâkın dinî-hukukî boyutları konusunda bilinçlendirici yayın ve seminerler düzenlenmesi önem arz etmektedir.

b) Evlilik Öncesi Eğitim Programlarının Düzenlenmesi:

Bu programlar içerik bakımından zenginleştirilmeli ve yaygınlaştırılmalıdır. Söz konusu programlarda İslâm hukukunda evlilik ve boşanmanın sonuçları gibi konulara özel olarak yer verilmelidir. Böylece hem bilinçsiz boşamaların hem de şaka veya öfke anında yapılan talâk beyanlarının önüne geçilmesi mümkün olacaktır.

c) Nafaka, Mehir ve İddet Konularında Hukukî-Bilgilendirici Çalışmalar:

Erkeklerin boşama sonrası en çok merak ettikleri konuların mehir ve nafaka olduğu göz önünde bulundurularak hem dinî hem de hukukî açıdan bu meseleleri açıklayan rehber kitapçıklar, çevrimiçi kaynaklar ve eğitim içerikleri hazırlanmalıdır.

d) Boşanma Sürecinde Hakemlik Mekanizmalarının Etkinleştirilmesi:

³² Bk. Ahmet Ekşi - A.H.M. Ershad Uddin, "Application of Maintenance During The Waiting Period ('Idda'): A Perspective From Ottoman and Turkish Civil Law", *IJUM Law Journal* 31/2 (2023), 353.

Araştırmada aile baskısının boşanma süreçlerinde önemli bir rol oynadığı görülmüştür. Bu nedenle, çiftlerin bağımsız karar alma süreçlerini destekleyecek şekilde klasik İslâm hukukunda yer alan hakemlik kurumu, günümüz uygulamalarına uyarlanarak arabuluculuk sistemine entegre edilebilir. Bu yöntem, tarafların boşanma kararını alırken duygusal ve öfke temelli ani çıkışlarını azaltacaktır.

e) Dini Metinlerin Güncel Yorumlarla Topluma Aktarılması:

Şaka yoluyla talâk, aile baskısıyla boşama veya öfke anında kullanılan boşama ifadelerinin dinî sonuçları hususunda toplumsal bilgi eksikliğinin giderilmesi için hutbe, seminer, medya içerikleri ve rehber kitapçıklar aracılığıyla bilinçlendirici faaliyetler yürütülmelidir.

Tüm bu öneriler, İslâm hukukunun temel ilkeleri ile günümüz toplumsal gerçekliklerini buluşturarak hem boşanma oranlarının azaltılmasına hem de kaçınılmaz boşanma süreçlerinin daha sağlıklı bir şekilde yönetilmesine katkı sağlayacaktır.

Sonuç

Bu çalışmada, 2013–2024 yılları arasında Kocaeli’nde yaşayan erkeklerin Din İşleri Yüksek Kurulu’na yönelttikleri sorular üzerinden boşama nedenleri incelenmiştir. Elde edilen veriler, erkeklerin boşama gerekçelerinin büyük ölçüde şiddetli geçimsizlik, aldatma, şaka yoluyla kullanılan boşama ifadeleri, hastalık, aile baskısı, sevgi eksikliği, kadının eşini boşamaya zorlaması ve ekonomik problemler etrafında yoğunlaştığını ortaya koymuştur. Bu nedenlerin hem bireysel hem de toplumsal düzeyde, evlilik kurumunun kırılma noktalarını gözler önüne serdiği anlaşılmaktadır.

Araştırma, ayrıca erkeklerin boşama sürecinde danışma eğilimlerinin çoğunlukla önleyici değil, gerçekleşmiş fiillerin dinî ve hukukî sonuçlarını öğrenmeye yönelik olduğunu göstermiştir. Bu durum, İslâm hukukunun klasik hükümleri ile modern uygulamalar arasında ortaya çıkan belirsizliklerin sahada somut bir karşılık bulunduğunu göstermektedir.

Bu çalışma aynı zamanda erkeklerin boşama nedenlerine dair Kocaeli özelinde güncel bir tipoloji ortaya koymuş, aynı zamanda İslâm hukukunun klasik hükümlerinin çağdaş yansımaları hakkında yeni bir bakış açısı sunmuştur. Elde edilen bulguların hem literatüre katkı sağlayacağı hem de aile kurumunun korunmasına yönelik hukukî, dinî ve sosyal politikaların geliştirilmesi için yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

Kaynakça | References

- Ahmed b. Hanbel, Ebû Abdullah Ahmed b. Muhammed eş-Şeybânî. *Müsnedü'l-İmâm Ahmed b. Hanbel*. thk. Şuayb el-Arnaut, Adil Mürşid vd. Beyrut: Müessesetü'r-Risâle, 2001.
- Atar, Fahreddin. "Muhâlea". *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*. 30/397-401. Ankara: TDV Yayınları, 2020.
- Cüveynî, İmâmü'l-Haremeyn Ebû'l-Meâlî Rüknuddîn Abdülmelik b Abdullâh b Yûsuf. *Nihâyetü'l-matlab fi dirâyeti'l-mezheb*. Beyrut: Darü'l-Minhâc, 2007.
- Çeker, Orhan (Yay. Haz.). *Osmanlı Hukuk-ı Aile Kararnamesi*, Konya: Mehir Vakfı Yayınları, 2016.
- Diñç, Sevinç – Ekşi, Ahmet. "Aile ve Dini Rehberlik Bürolarına ile Fetva Hattına Yansıyan Boşanma Nedenleri: Kocaeli Verileri Üzerine Bir İnceleme (2013-2020)". *Kadının Boşanma Talebinin Sebepleri: İslâm Hukuku Açısından Güncel Bir İnceleme (Kocaeli Örneği)*. İstanbul: Nizamiye Akademi, 2025, 89-105.
- Döndüren, Hamdi. *Ahkâmü'l-Kur'ân Kur'ân-ı Kerim ve Fikhî Tefsiri*. 10 Cilt. İstanbul: Erkam Yayınları, 2020.
- Ekşi, Ahmet - Uddin, A.H.M. Ershad. "Application of Maintenance During The Waiting Period ('Idda'): A Perspective From Ottoman and Turkish Civil Law". *IJUM Law Journal* 31/2 (2023), 347-372. DOI: <https://doi.org/10.31436/iiumlj.v31i2.792>
- Ekşi, Ahmed – Uddin, Ershad. "Comparing Dowry System and Mahr: Cultural Practices Versus Ottoman Law in Turkish Matrimonial Traditions". *Islamiyyat: The International Journal of Islamic Studies*, 46/2 (Malaysia, 2024), 17-28.
- Hattâbî, Ahmed b. Muhammed. *Meâlimu's-sünen*. 4 Cilt. Haleb: Matbaatü'l-İlmiyye, 1933.
- İbn Ebi Şeybe, Ebu Bekir Abdullah b. Muhammed. *el-Musanef*. Riyad: Mektebetü'r-Rüşd, 1409.
- İbn Kudâme, Ebû Muhammed Muvaffakuddîn Abdullah b. Ahmed b. Muhammed Cemmâilî Makdîsî. *el-Muğnî*. 10 Cilt. Kâhire: Mektebetü'l-Kâhire, ts.
- İbn Mâce, Ebû Abdillâh Muḥammed b. Yezîd. *Sunen*. ed. Muḥammed Fu'âd 'Abdulbâkî. Beyrut: Dâru İhyâi Kütübî'l-'Arabiyye, ts.
- Kahraman, Abdullah. "İslâm Hukukuna Göre Boşanma Prosedürü ve Ahlakı". *İslâm Hukuku Araştırmaları Dergisi* 40 (Aralık2022), 27-74.
- Karadavi, Yusuf. *İslâm Fikhını Yeniden Okumak*. trc. Abdullah Kahraman. İstanbul: Nida Yayınları, 2012.
- Karâfî, Şihâbüddîn Ahmed b. İdris b. Abdürrahîm. *ez-Zahîre*, thk. Muhammed Ebû Hubze. Beyrut: Dârü'l-Garbi'l-İslâmî, 1994.
- Kâsânî, Alauddin Ebû Bekr b. Mesud. *Bedâi'u's-sanâi' fi tertibi's-şerâi'*. 7 Cilt. Beyrut: Dâru Kütübî'l-İlmiyye, 1406/1986.
- Kement, Cavidan - Ekşi, Ahmet. "İslâm Hukukunda Eşler Arasında Şiddetli Geçimsizlik (Şikak) ve Hukuki Sonuçları". *Kocaeli Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 7/2 (2023), 246-275.
- Mola, Hilal. "Duygusal Manipülasyonların Tüketim Sürecine Etkileri: Tüketici Davranışları Üzerindeki Psikolojik Yansımalar". *Akademik Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi* 17/32 (2025), 390-406.
- Nevevî, Ebû Zekeriyâ Yahyâ b. Şeref b. Mürî. *Ravzatü't-talibin*. 8 Cilt. thk. Adil Ahmed

- Abdülmevcud, Ali Muhammed Muavvaz. Riyad: Dâru Âlemi'l-Kütüb, 2003/1423.
- Sahnûn Ebû Saîd Abdüsselâm b. Saîd b. Habîb. *el-Müdevvenetü'l-kübra*, 4 Cilt. thk. Zekariyya Umeyrat. Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye, 1994.
- San'ânî, Ebû İbrâhîm Muhammed b. el-İmâm. *Sübülü's-selâm şerhu Bülâjü'l-merâm*. 4 Cilt. Beyrut: Dâru'l-Marife, 1995.
- Uzunovalı, Iğın - Özbay, Ahmet. "Aldatma ve Sadakatsizlik: Cinsiyet Bağlamında Bir Değerlendirme". *Turkish Academic Research Review* 8/3 (2023), 1073-1091.